

Barn, elever, föräldrar och skola – att hitta tillit och mötas i dialog

Sevtap Gurdal

lektor i psykologi, Högskolan Väst

Jag får bättre stöd här. Jag tycker det är bättre samarbete mellan lärare och kurator. De samarbetar bättre med elever, men också med varandra OM elever.

Citat från en ung man

Vi-projektet

19 kommuner involverade samt Fyrbodals och Sjuhärads kommunalförbund, folkhögskolor, vuxenutbildningen. Pågick 2020-2022 och projektägare var folkhögskolekansliet i VGR.

Projektets mål var att unga som varken arbetade eller studerade (UVAS) skulle äga sin egen framtid, förbättra sin hälsa och närma sig jobb eller studier.

Illustration: Mattias Kvick

VILKA KRAV FINNS PÅ FÖRSKOLA OCH SKOLA OM SAMVERKAN MED FÖRÄLDRAR?

- Skolans uppdrag att fortlöpande informera vårdnadshavaren om elevens utveckling.
- Samverkan med hemmet bl.a. genom återkommande utvecklingssamtal
- Samverkan vid utredning och åtgärder i samband med ordningsfrågor samt vid upprättande av åtgärdsprogram.
- Vårdnadshavaren ska också erbjudas möjlighet till samråd och inflytande över utbildningen samt deltagande i skolans kvalitetsarbete.

RAPPORT: LÄRARES KONTAKTER OCH SAMVERKAN MED FÖRÄLDRAR (2009)

Enkät med 1010 lärare
(76% kvinnor)

Erikson, L. (2009). *Lärares kontakter och samverkan med föräldrar*. Rapporter i Pedagogik, Örebro universitet, nr 14

Diagram 2.1 "Hur ofta har du under läsåret 05/06 deltagit i eller ansvarat för följande organiserade träffar med föräldrar?"

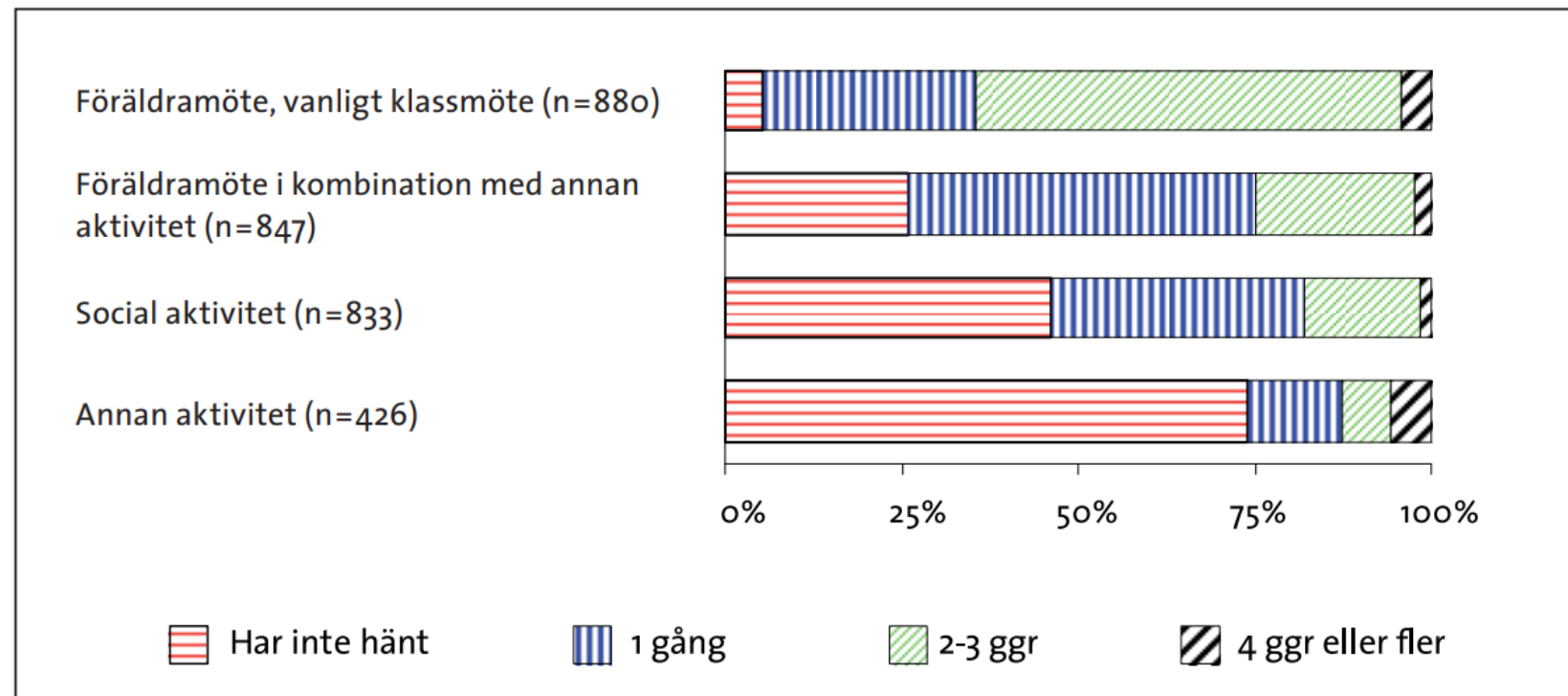
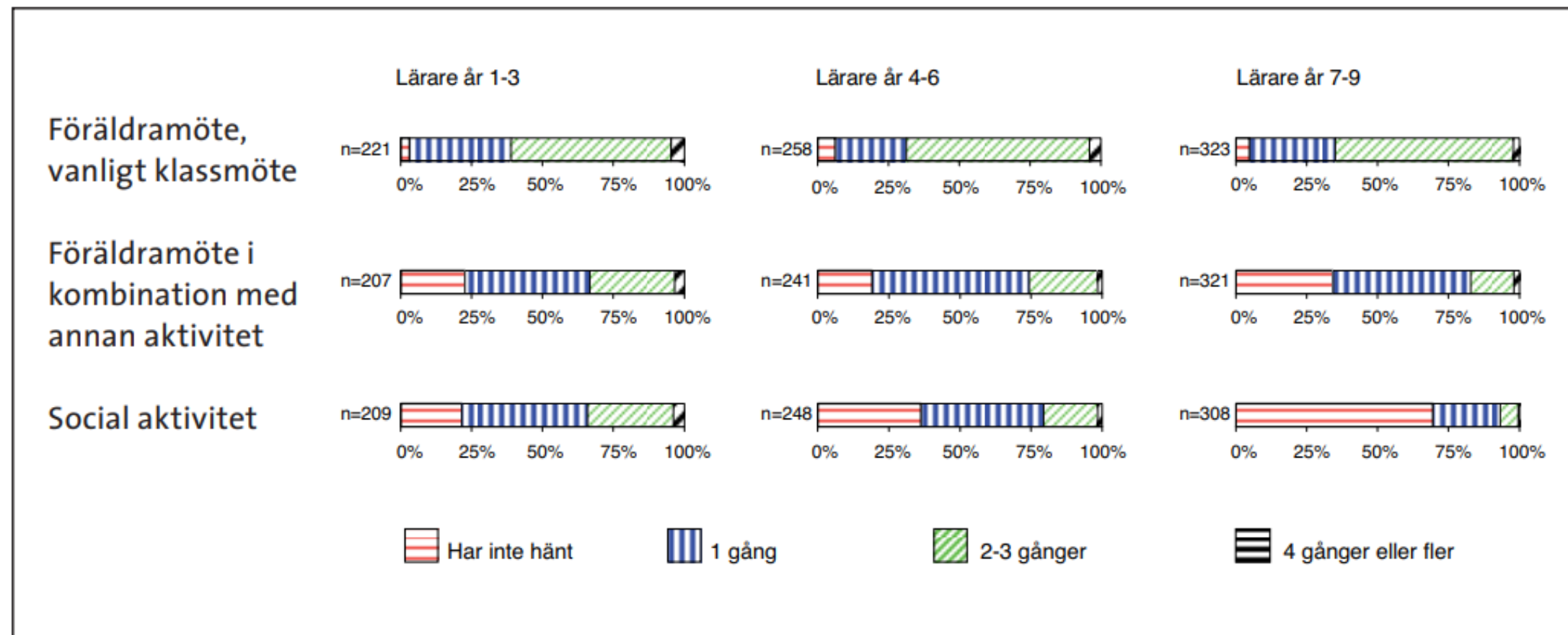
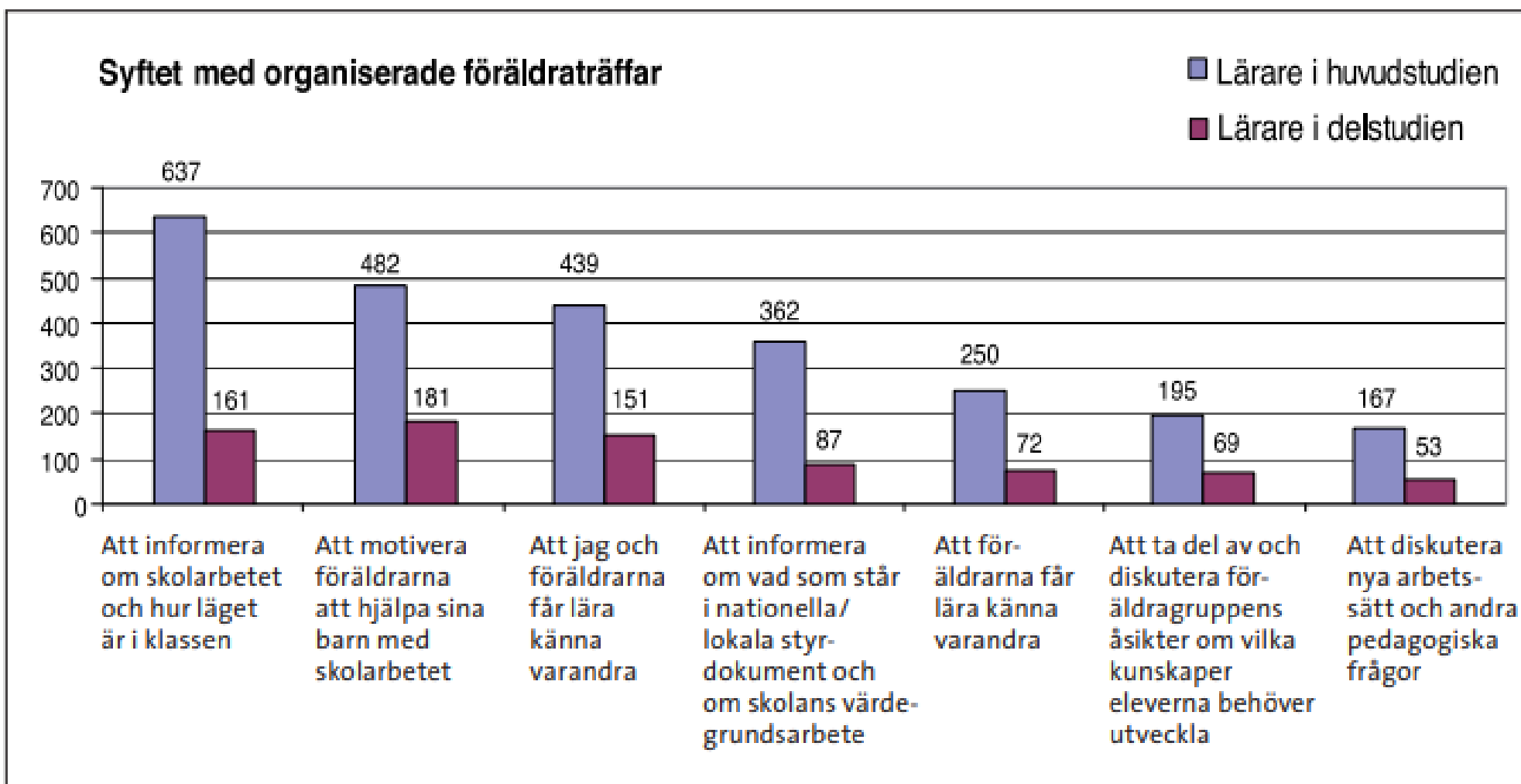

Diagram 2.2 "Hur ofta har du under läsåret deltagit i eller ansvarat för följande organiserade träffar med föräldrar?" Fördelat på olika lärarkategorier.

VARFÖR FÖRÄLDRAMÖTE?

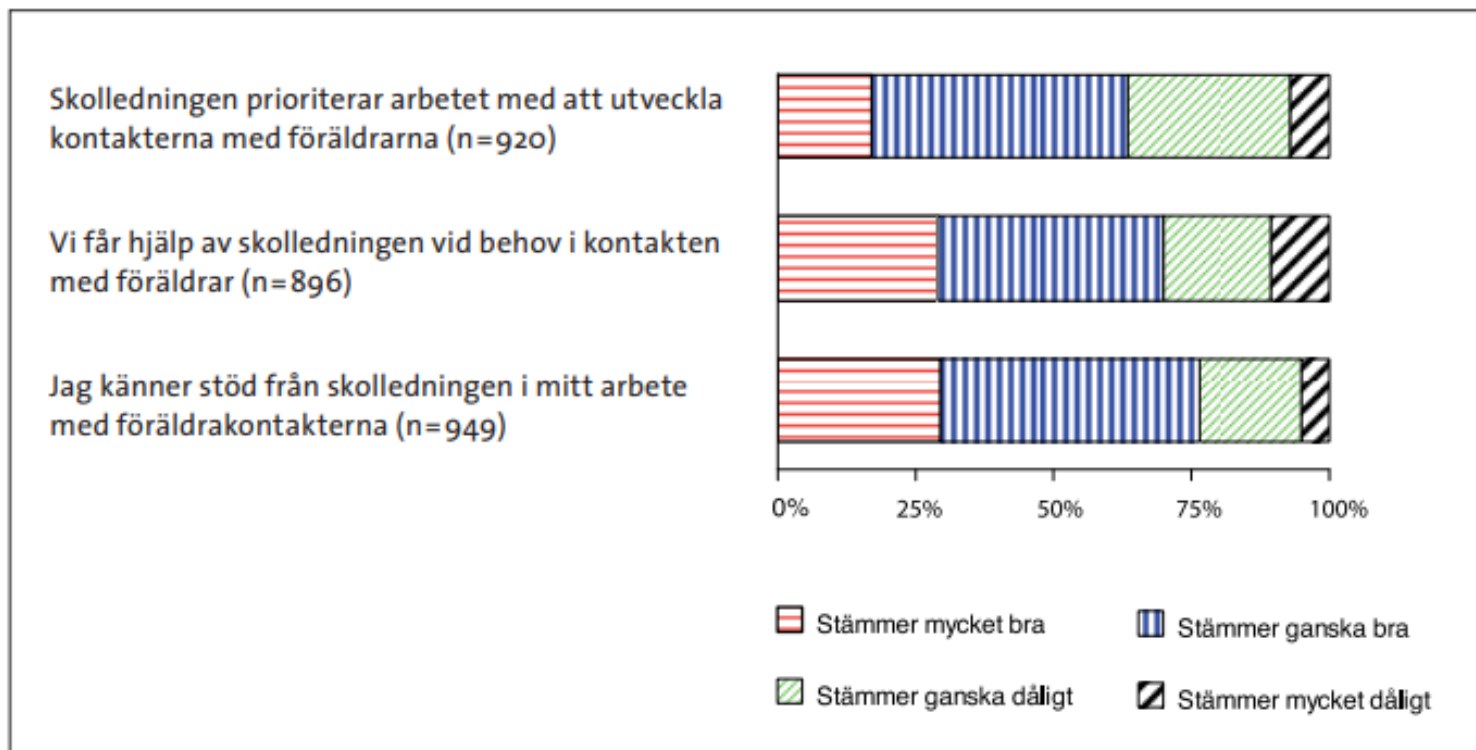

SKOLLEDNING

Över 50 % skulle vilja ha bättre kontakt med vissa föräldrar.

Många anser att det är lätt att ta kontakt med föräldrar.

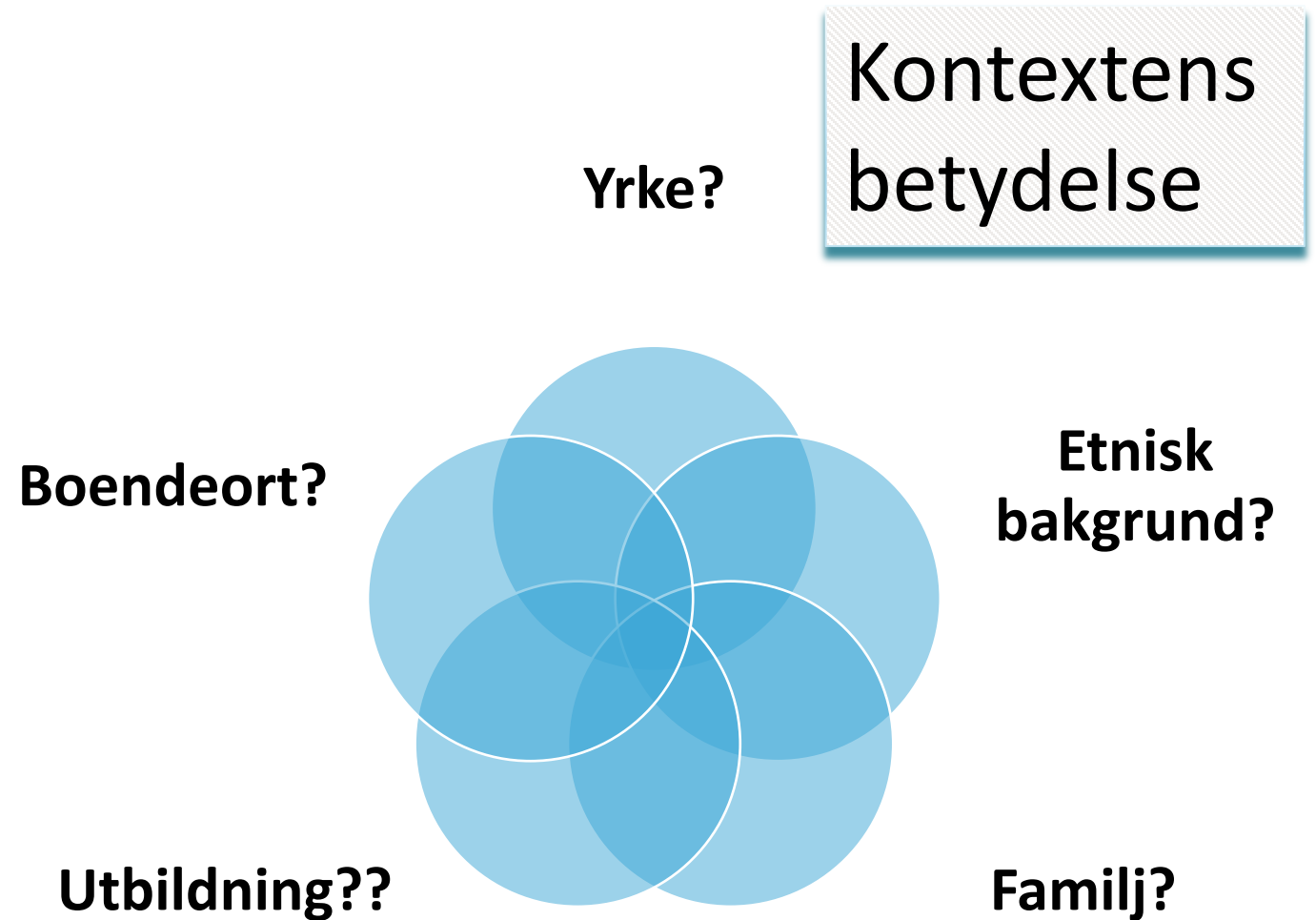
Diagram 4.1 Lärarnas ställningstagande till tre påståenden om skolledningen och föräldrakontakterna.

SAMVERKAN HOS ER?

- Hur ser ni på samverkan hos er?
- Vilka samverkansformer har ni på er förskola och skola?
- Vilka rutiner har ni kring samverkansfrågor?

ALLA ÄR OLIKA

Diskrimineringslagen **(diskrl 2:5 §)**

Enligt diskrimineringslagen har barn rätt att inte bli diskriminerade i förskolan och skolan. Inte ska missgynnas eller kränkas utifrån någon av de sju diskrimineringsgrunderna:

- kön
- könsöverskridande identitet eller uttryck
- etnisk tillhörighet
- religion eller annan trosuppfattning
- funktionsnedsättning
- sexuell läggning
- ålder

SEX FORMER AV DISKRIMINERING

- **Direkt diskriminering** (behandlas sämre)
- **Indirekt diskriminering** (kopplat till en regel)
- **Bristande tillgänglighet** (skollagen gäller för skolan)
- **Trakasserier** (kalla dig för något du inte tycker om eller att skämta på ett obehagligt sätt)
- **Sexuella trakasserier** (det är du som blir trakasserad som bestämmer)
- **Instruktioner att diskriminera** (ex en chef)

INTERKULTURELL KOMPETENS

Lära mig om skillnader mellan grupper för att förstå och agera därefter.

Du ser världen som du är inte som den är.

1. Självkännedom – detta är min sanning.
2. Perspektivmedvetenhet - detta är min sanning inte Sanningen
3. Jag är intresserad av din sanning.

MÅNGFALD I FÖRSKOLAN (LAHDENPERÄ)

Monokulturellt synsätt

- skapa likhet, till exempel genom att människor som kommer till Sverige ska införlivas i det "svenska".
 - mångkulturella förstås som ett invandrarproblem
- kompensera barn med utländsk bakgrund så de kan bli en del av vårt samhälle.

Interkulturellt synsätt

- mångfald en resurs och positiv utmaning som kan förbättra utbildningen.
 - ömsesidighet och social interaktion, med respekt för varandra och olika kulturer.
 - jämlikhet och öppenhet i kommunikationen
- olikheter tas till vara i undervisningen, och utgångspunkten är integration genom olikhet.

NORM

Hur man bör eller inte
bör handla

Alla har normer, men de
kan variera från person
till person
(kultur, tidsepok,
religioner,
samhällsklasser)

Normer är informella och
behöver inte vara
nedtecknade

SOCIALA KONTROLLMEKANISMER

- Konsensus om vad som är rätt eller fel.
- Upprätthålls med sociala sanktioner/straff (ex informella genom utfrysning, trakasserier).
- *Ex Norge: gå före i kö – bestraffar med kroppsspråk och blickar*
- *Ex skolan, tilltala lärare, klädsel, läxkultur, klassrum, förskola*

NORMER KAN VARA BRA OCH DÅLIGT

- Bra för att upprätthålla ordning och rättvisa. Internaliserade normer kräver liten övervakning.
- Dåligt bidra till att upprätthålla ogynnsamma sociala system.
 - orättvis maktfördelning och förtryck.
 - exempelvis icke-vita/annan etnisk tillhörighet utestängs ur sammanhang
 - till grund för kränkning, ex vem får vara lucia? Vem får prata?

DU ÄR EN VIKTIG FÖREBILD

Vad du säger och *hur* du förhåller dig till barnen och de andra vuxna på förskolan spelar en stor roll.

Olika förväntningar på t ex pojkar och flickor:

- påklädningen och mellanmålet i förskolan
- tillrättavisar pojkar/flickor7annat etniskt ursprung olika på lektionen

Kanske har ni några egna exempel?

CASE - KULTURKROCKAR FÖRSKOLA

Föräldern kommer för att hämta sitt barn på eftermiddagen. När barnet springer ut i tamburen för att möta sin förälder följer pedagogen med för att fortsätta med det vardagsrelationella arbetet genom ett hej och en uppdatering kring vad barnet har erfårit, lekt och utforskat under dagen. Alla tre är glada och pedagogen säger tack för idag och återgår till barngruppen.

Under kommande 30 minuter försöker föräldern få sitt barn att följa med hem, men barnet vill inte ta på sig sina skor. Pedagogen hör förälderns och barnets samspel i tamburen och går till sist ut för att erbjuda sin hjälp. Föräldern säger att barnet inte vill gå hem och pedagogen svarar då vänligt: "Om jag vore som du så skulle jag ta med mitt barn hem ändå." Föräldern tittar på pedagogen och frågar: "Får jag det?"

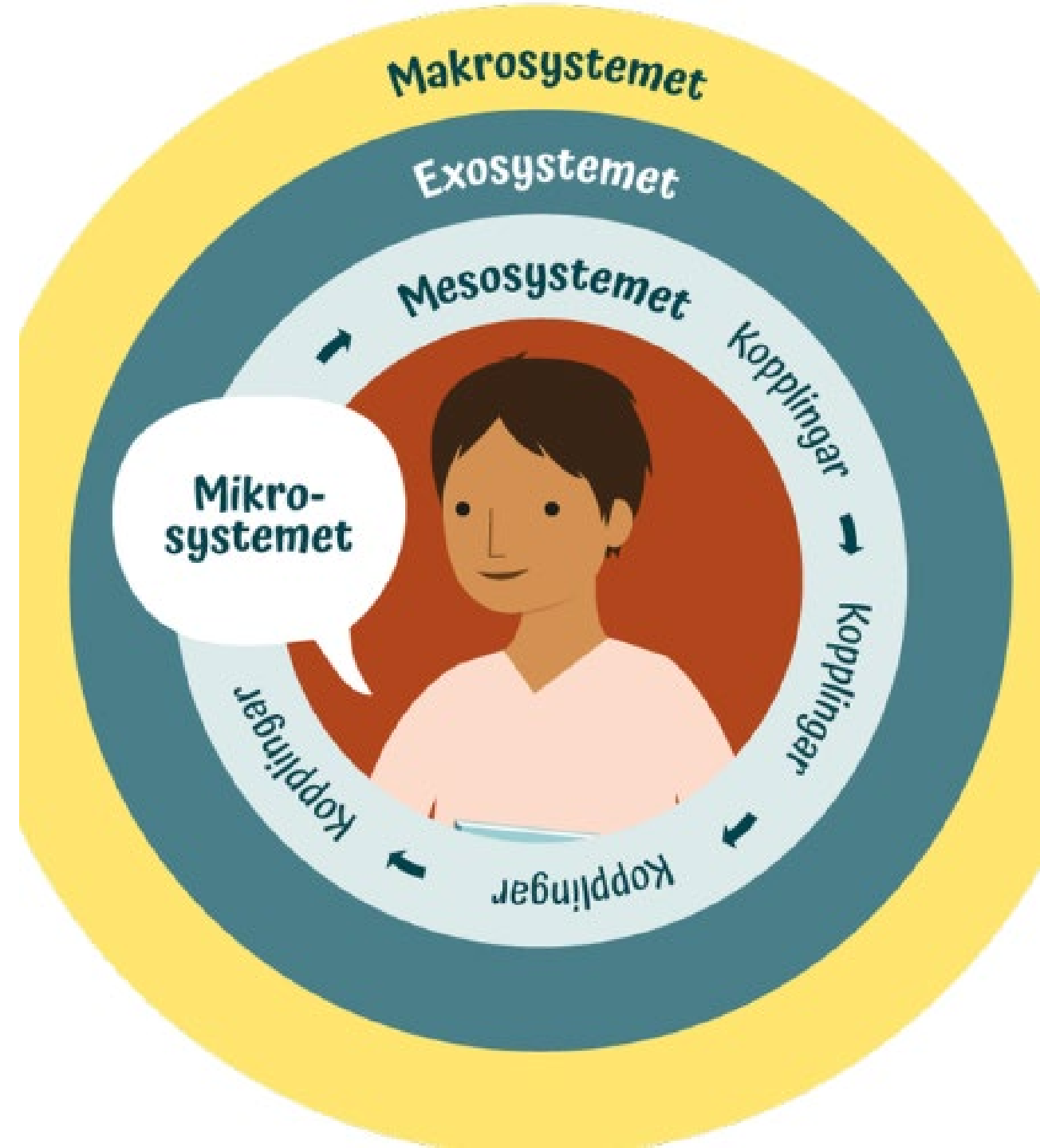
Det visar sig att föräldern är rädd att om hen tvingar sitt barn att följa med hem, så kan hen bli anmäld till socialtjänsten och förlora vårdnaden om sitt barn.

Reflektera över vad som händer i caset.

- Vad tror ni att förälderns reaktion beror på?
- Hur kan skolan arbeta med att ge mer information om t ex socialtjänstens roll?
- Vilken samverkan finns med socialtjänsten?
- Kan socialtjänsten bjudas in till föräldramöte tillsammans med andra viktiga verksamheter?

SAMVERKAN UTIFRÅN BRONFENBRENNER (1979)

I stort sett alla har erfarenheter från skolan eller tankar om hur skolan bör vara.

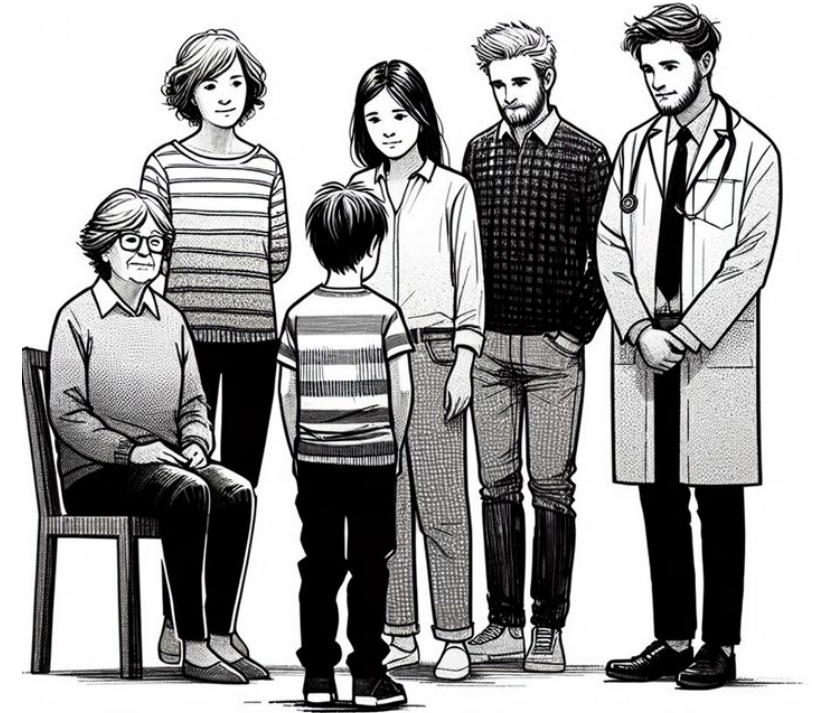

VILKET SYSTEM ÄR I FOKUS?

Mikrosystemet, dvs barnet/eleven

Alla runtomkring hen påverkar

Relationer, tillit, bemötande

FÖRVÄNTNING OCH BEMÖTANDE

Återkopplingens betydelse

”fixed mindset”, där eleven ser framgång som något som kan uppnås med hjälp av talang och inte genom att göra en insats.

”growth mindset”, där eleven ser framgång som en produkt av hårt arbete och ändamålsenliga strategier.

Carol Dweck (1998, 2006)

Elevgrupp 1	Elevgrupp 2
Elevernas prestationer i den första uppsättningen uppgifter	
• Klarade sig bra	• Klarade sig bra
Återkoppling till eleverna	
• "Du är smart" • "Du har en särskild talang"	• "Du har gjort en stor insats" • "Du hade en bra strategi"
Elevernas prestationer i den andra uppsättningen uppgifter (svåra uppgifter)	
• Många klarade sig dåligt	• Många klarade sig dåligt
Elevernas reaktioner på dåligt resultat i de svåra uppgifterna	
• "Jag är nog inte tillräckligt smart ändå" • "Jag kan lika gärna ge upp"	• "Jag måste arbeta hårdare nästa gång" • "Jag måste lägga upp en ny strategi"
Elevernas prestationer i den tredje uppsättningen uppgifter (lättare uppgifter)	
• Klarade sig sämre	• Klarade sig bättre

RESULTAT AV EXPERIMENT

Källa: Dweck & Mueller 1998

AGENS-AGENCY-AKTÖRSKAP

Att individen känner sig delaktig i sin egen utveckling, genom att känna att man kan påverka händelser i en önskad riktning så ger det också personen en motivation att ta större ansvar för sitt liv och att också sätta upp mål (Ford, 1992).

→ bättre hälsa

SELF-EFFICACY, FÖRVÄNTNINGAR PÅ SIG SJÄLV

self-efficacy, individens tro på sin egen kapacitet att nå de mål de satt upp för sig själva (Bandura, 1991).

Upplevd kontroll eller självkompetens och förväntningar till att uppnå mål.

Inom interaktionismen ser man förväntningar som en social produkt, som skapas och förhandlas i mötet mellan individ och annan individ.

Forsell, T. (2020). "Man är ju typ elev, fast på avstånd": problematisk skolfrånvaro ur elevers, föräldrars och skolpersonals perspektiv

- Avhandling om elever som har problematisk skolfrånvaro och har utgått från Bronfenbrenners utvecklingsekologi så han har intervjuat lärare, elever och föräldrar. Jag kommer lyfta fram några av de sakerna som eleverna sagt i intervjuerna. Detta är elever som är 15 år och uppåt. Finns inte så mycket forskning om yngre barn.

Riskfaktorer

- Individfaktorer
- Skolfaktorer
- Familjefaktorer
- Relation till lärare

NYCKELPERSONER I SKOLAN

I elevernas och föräldrarnas berättelser har oftast en nyckelperson haft en framträdande roll vad gäller att stödja närvaron.

aktivt arbetat för att skapa förtroende, visat medmänsklighet och fungerat som en viktig bro tillbaka till skolan.

Ex. Närvaro ökade i samband med att en hem- och konsumentkunskapslärare anställdes på skolan. Ester både en rädsla och en önskan att någon av skolpersonalen skulle se henne för vem hon var bakom den "hårda och "kalla fasaden. Hem- och konsumentkunskapsläraren gav inte upp sina initiativ att försöka hjälpa Ester. Hon fanns kvar trots att Ester inledningsvis var avvisande mot henne.

Efter en tids tillitsskapande relationsarbete berättade Ester om sin hemsituation. Även om det inte gav effekt vad gäller hemsituationen så blev hem- och konsumentkunskapsläraren nyckelpersonen som Ester vände sig till under skoldagen när oron blev för stark.

(Forsell, 2020)

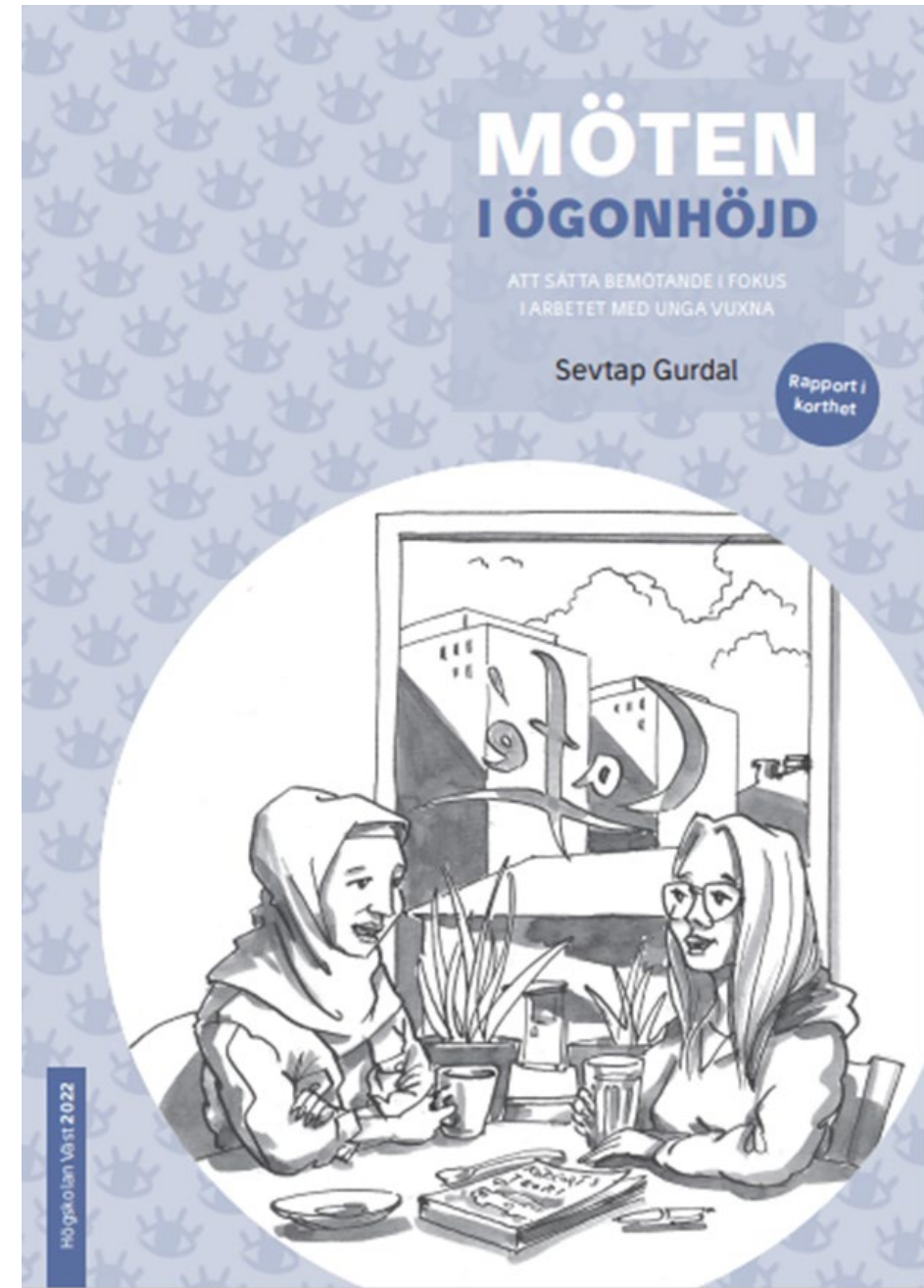
RELATIONENS BETYDELSE VI-PROJEKTET

De ringer och skickar sms och undrar var man är. Då känner man sig som en del av flocken kan man säga.

Deltagare från folkhögskolan

Fråga oss om vi behöver hjälp med något, uppmuntra oss och finnas där för oss. Emotionellt stöd gör väldigt mycket för de flesta av oss.

Intervjuperson på Discord

CASE - FÖRSKOLA OCH HEMMILJÖ

Stina är fyra år och går på förskolan Fjärilen 15 timmar/vecka. Hennes mamma är arbetssökande och pappa arbetar i butik. Stina har inga syskon.

Hennes tid på förskolan är mån-fre 9.00-12.00, men hon kommer sporadiskt. Vissa veckor en gång i veckan och andra veckor inget alls. Mamma kan ringa på morgonen och säga att Stina inte vill gå till förskolan. Vid lämning har mamma också meddelat att Stina inte ville äta frukost hemma. Stina åker vagn till förskolan och kan ibland även komma utan skor, då det är höst och kallt ute.

Det är svårt vid lämning, Stina är ledsen och det är svårt för mamma att hantera situationen. Pedagogerna ser att mamma kämpar och säger att det hade varit bra för Stina om hon kom oftare till förskolan. Att hon kommer enligt schemat som de bestämt. Mamma förstår och säger att det ska bli bättre. Det sker ingen förändring, mamma ser trött ut och Stina är nu även ängslig och ledsen under dagen på förskolan.

Pedagogerna börjar ana oro och undrar hur familjen har det? De bokar ett möte tillsammans pedagoger och vårdnadshavare, vårdnadshavare dyker inte upp. Det bokas nya möten och även då uteblir vårdnadshavare.

- **Diskutera utifrån situationen, vad kan ni som pedagoger göra mer? Ni som har äldre elever får fundera utifrån det.**

HEM OCH SKOLA

- Där barnet/eleven spenderar mest tid
- Det som inte fungerar hemma kan skolan försöka arbeta kompensatoriskt med
- Att finnas där och se barnet/eleven varje dag
- Inte ge upp

Sedan i slutet av gymnasiet, då jag läste upp betygen, så hade jag den bästa läraren. Alla som haft det svårt i skolan dyrkar honom. Han skapade en stämning i klassrummet som gjorde att man ville vara där. Om någon ville diskutera något så avbröt han inte utan lät detta få utrymme. Han skapade en balans mellan avslappnat och produktivt. Han hade en förmåga att balansera en avslappnad attityd till att få något gjort. Han sa också att "du skulle kunna doktorera i fysik". Det var första gången som någon sa att jag var duktig i skolsammanhang. Han la alltid ett nytt nummer av Forskning & Framsteg på mitt bord, det var lite specifik för honom, att se oss som individer. Nu började jag också få VG. Nu kände jag att sammanhanget var viktigt – jag ville vara i skolan. Samhörigheten som skolan gav var någonting värt. Betygen blev bara bättre och bättre.

(Eleven Johnny)

Lyssna i stället för att lösa är steg ett. Försök förstå, men låtsas inte förstå. Det är helt ok att inte förstå så länge man försöker hjälpa till. Jag har mött personer som sagt "jag förstår men gör så här". Nä, man kan inte förstå hur det känns, man måste ta reda på vad som behövs och jobba sedan för att uppnå det. Små ljusglimtar i en mörk tunnel kan betyda så mycket.

(Eleven Anton)

RELATIONSKOMPETENS

Mellanmänskliga yrken

Professionell förmåga att bygga goda relationer

- knyta an
- initiera, upprätthålla och utveckla relationer

Personligt förhållningssätt

- vem är jag och vill vara som lärare
- mitt sätt att tänka och känna för mig själv

Läsa och känna av vad som behöver göras i konkreta situationer.

Möta elever och föräldrar på ett värdigt sätt.

Går att utveckla och bli bättre på.

Hur skapar du/ni relationer med barn/elever/föräldrar?

Hur beskriver medarbetare i Vi-projektet möten i ögonhöjd?

Det "lilla" kan
vara det viktiga

Sudda ut
eventuella
maktpositioner

Nyfiken, ha respekt, känna
in situationen

Lyssna och se
individen för den
den är

Hur gör medarbetarna för att få ett möte i ögonhöjd?

Rumsligt

skapa en "trygg och icke kravfylld miljö där möten i ögonhöjd blir möjliga"

Relationellt

"ger personen tid att prata om lite vad som helst för att kanske senare i samtalet närma sig det som ligger personen närmast och önskar att ventileras"

Möjlighet att skapa relationer, stödjande handledare bidrog till att underlätta att ungdomarna fortsatte att komma till verksamheten (Sabella, 2021)

HUR VILL JAG ATT
PERSONERNA SKA
KÄNNA SIG EFTER
VÅRT MÖTE?

MEDARBETARNA I VI-PROJEKTET OM UNGA VUXNA SOM AKTÖRER I SITT EGET LIV:

Ta vara på den unga vuxnas delaktighet i samtalet och hens erfarenheter

Få deltagaren själv att fundera på sin väg framåt och hur hen ska nå sitt mål, delmål på vägen

Förutsättningar på *organisationsnivå* för bra möten

Organisering som kräver och tillåter flexibilitet, informellt och skräddarsydd strategi (Wong, 2014)

tillåtelse från ledningen att det tar tid att skapa relationer

CASE – FRÅNVARANDE MEN I SKOLAN

Kim i årskurs 4 har börjat avvika från lektioner under skoldagen. Hen befinner sig i korridoren, stör andra klasser genom att knacka på dörrar och titta in genom fönster. Läraren har pratat med eleven enskilt vid upprepade tillfälle men eleven svarar att hen “skiter i det”.

Läraren kontakter vårdnadshavare för att prata om bekymret och framför allt att det är viktigt att eleven deltar på lektioner och att lyssna på de vuxna i skolan. Vårdnadshavarna säger att de ska prata med sitt barn.

Under tiden har också en specialpedagog genomfört en kartläggning för att undersöka elevens behov.

Det går en tid men beteendet kvarstår. Vårdnadshavarna kallas till möte på skolan. På mötet finns även personal från elevhälsan med. Lärare och elevhälsopersonal beskriver hur situationen ser ut i skolan. De visar statistik på vilken frånvaro eleven har. De berättar att eleven inte velat delta aktivt i specialpedagogens kartläggning.

En av vårdnadshavarna säger att hen känner igen sig och var likadan och tror att det kommer växa bort. Den andre vårdnadshavaren säger att det behövs hårdare tag i skolan. Så här var det inte förr.

Diskutera caset, hur kan ni arbeta utifrån samsyn mellan skola och föräldrar och elev?

FRAMGÅNGSFAKTORER

- Att träffas på en neutral plats, ex grilla i skogen
- Prata om annat än förskola och skola
- Visa intresse
- Skapa tillit och tilltro
- Ge inte upp
- Glöm inte att alla är där för barnet/eleven, ni ska visa att ni arbetar tillsammans

OLIKA SÄTT ATT SAMVERKA

Bouakaz (2019) om att föräldrar vill var aktiva på annat sätt. T ex planera dagen ihop med lärare och barn/elever

temakvällar

- föreläsningar
- öppet hus
- firande av högtidsdagar

Många av Malmös skolor har en strukturerad samverkan med elevernas föräldrar som organiseras genom ett föräldraråd eller en föräldraförening.

ATT TA MED I FRAMTIDA ARBETET KRING SAMVERKAN

Synliggöra vad
du/ni gör som
är bra

Vad du/ni
behöver bli
bättre på

Arbeta på ett
konstruktivt
sätt genom att
granska och
analysera
arbetet

Dela
erfarenheter
med varandra

TAKE HOME MESSAGE

Bemötande har betydelse för bl.a. självkänsla, hälsa, tron på sin egen förmåga. Gäller både barn/elev och föräldrar.

Relationen viktig för tilltro till varandra, både pedagog, barn/elev och förälder.

Fundera över vilka tankemönster som finns i ledning, organisation och medarbetarnivå för att skapa tilltro och bra möten.

Att vara professionell och medmänniska.

LITTERATURTIPS

- Aspelin, J. (2022). *Lärares relationskompetens. Vad är det? Hur kan den utvecklas?* Liber.
- Boukaz, L. (2007). *Parental Involvement in School: What Promotes and what Hinders Parental Involvement in an Urban School*. Lund: Lunds universitet. Doktorsavhandling.
- Forsell, T. (2020). *"Man är ju typ elev, fast på avstånd": problematisk skolfrånvaro ur elevers, föräldrars och skolpersonals perspektiv* (PhD dissertation, Umeå Universitet).
- Gurdal, S. (2020). *Möten i ögonhöjd att sätta bemötande i fokus i arbetet med unga vuxna*. [moten-i-ogonhojd_print-screen.pdf](#)
- Pihlgren, Ann. *Föräldrasamverkan. Att bygga tillit*. Studentlitteratur.
- Sandberg, A. & Vuorinen, T. (2020). *Hem och förskola: samverkan i förändring*. Studentlitteratur

Skolverket:

[Samverkan med föräldrar och vårdnadshavare - en teoretisk modell - Skolverket](#)

[Utveckla skolans samverkan med hem och vårdnadshavare - Skolverket](#)

TACK FÖR ER UPPMÄRKSAMHET!

FRÅGOR?

sevtap.gurdal@hv.se

Tack till Mattias Kwick för illustrationer